

פרטי כל מס.ג/37

מישיבת ועדת הכנסת שהתקיימה ביום
שלישי, כ"ו אדר ב' תשי"א (3.4.51)
בשעה 8.30

נ ו כ ח ו:

י. שפרינצק - יו"ר הכנסת
ג. ניר - סגן יו"ר הכנסת.

חברי הועדה:

י. הררי - היו"ר (בחלקה הראשון של הישיבה)
פ. אילנית
ד. בר-רב-האי היו"ר (בחלקה השני של הישיבה)
י. בר-יהודה
פ. בן-עמי
י. כרץ
י. בדר
ה. בורגר
א. פ. גניחובסקי (במקום א.י. גרינברג)
א. ג'רג'ורה
ת. טובי
צ. יהודה
י. כסה
ח. כהן-מגורי (במקום ש. כץ)
א. סזור
ע. סימון
א. רזיאל-נאור
ש. מיקוניס
א. ציזלינג
י. דוקח (במקום ש. פרטיץ)
א. תבורי
ז. גלוסקא (בזכות דעה מייצגת)

מוזמנים:

פ. רוזן ← שר המשפטים
ה. כהן - היועץ המשפטי של
ממשלת ישראל
פרופ. שקי - פקעם משרד המשפטים
י. קרן-צבי -
ח. ליאור - מזכיר יו"ר הכנסת
א. צידון - סגן מזכיר הכנסת
ה. קוק

ח ט ר ו:

מ. ארגוב
פ. בורוק
מ. יערי

סדר-היום:

1. הצעות לסדר-היום.
2. מכתבו של סגן יו"ר הכנסת ג. ניר.
3. הדיון על חוק המעבר, יום הבחירות וחוק הבחירות.
4. שאלת חברותם של חברי הכנסת ע. ז'בוטינסקי וה; קוק.

א. רוזאל-גאור:

הייתי רוצה להשמיע את דברי בנוכחותו של יו"ר הכנסת ומשום כך אני מבקשת שאם יוחלט לדון בהצעתי, תנתן לי האפשרות לדבר על זה בנוכחותו של יו"ר הכנסת.

מדי פעם אנו שומעים כיצד עלינו להתנהג בישיבות. אינני רוצה לבוא בדברי הערכה להערכות שאנו שומעים, אבל סיכמנו פעם איזה סיכום רשמי או רשמי למחצה, שכל חברי הכנסת נקראים "חברי הכנסת" והיושב ראש מקפיד על כך עד כדי כך שאינו מרשה להשתמש בתוארים אקדמאיים או רבניים. אתמול בשעה שחבר הכנסת בן-אשר דיבר, הרשה לעצמו לכוון את חבר הכנסת בגין תוארים שונים. כאשר העירותי על-כך ואמרתי שכבוד היושב-ראש צריך להעיד לו - התשובה הייתה שהיושב-ראש אינו מתערב. הייתי רוצה שועדת הכנסת תעסוק בברור זה. אי-אפשר מצד אחד לדרוש מחברי הכנסת התנהגות מסוימת, ומצד שני לנהוג אחרת.

פ. אילנית:

אני מבקשת שועדת הכנסת תדון מבחינה פרוצדורלית או תקנונית על הסנהג, שחזר כבר כמה פעמים, ששר מרצה ופותח ויכוח ויוצא לחוץ-לארץ. והדבר לא קרה, כאשר לא ידעו שאדם יצא לחוץ-לארץ. הדבר גרם להיות הרגל והייתי מבקשת שנדון על בעיה זו.

א. סזור:

אני מציע לדון על שעות העבודה בספרית הכנסת.

ה ו ח ל ט:

להעמיד בסדר-היום את הסעיפים הבאים:

א. שמירה על התואר "חבר הכנסת" מצד חברי הכנסת ומצד היושב-ראש.

ב. שעות העבודה בספרית הכנסת.

ג. פתיחת ויכוח ע"י שר ואי-המשכתו עקב נסיעה לחוץ-לארץ.

2. מכתבו של סגן יו"ר הכנסת נ. ניר:

היו"ר י. הררי:

בקשר למכתבו של סגן יו"ר הכנסת נ. ניר, אני שמח להודיעכם שנתקיימה פגישה בין שרת העבודה, שר התחבורה וסגן יו"ר הכנסת נ. ניר, לפי הזמנתו של יו"ר הכנסת וביוזמתו, וקבלתי הודעה, שהכל סודר בכי טוב, ושהמכתב נלקח בחזרה.

י. בר-יהודה:

מה בקשר להצעתי לדון על אי-מתן רשות להגיש שאילתות.

היו"ר י. הררי:

הצעתך עומדת בסדר-היום בסוף י"ט.

א. ציזלינג:

אני מזכיר לועדה שהוחלט בוועדת הכנסת, שיש לסמן בחוק החסינות, את אותם הסעיפים הנכנסים לגדר הוראות.

היו"ר י. הררי:

הבינותי שחוק החסינות יונא השבוע לכנסת, ואז נעשה זאת.

3. הדיון על חוק המעבר. יום הבחירות וחוק הבחירות:

היו"ר י. הררי:
בקשר עם הויכוח שיתקיים מחר, אני מציע, שאם ועדת החוקה תגמור את העבודה ותביא את החוקים מחר לכנסת, שנקבל החלטה, בהתאם לתקנון שלנו, שאנו מוותרים על 48 שעות פוקדמות, של הנחת החוק על שולחן הכנסת, לפני הדיון. לפי הסדר, על החוק להיות סוּבַח 48 שעות לפני הדיון על השולחן הכנסת, אך ועדת הכנסת יכולה בסקרים מסוימים, לותר על 48 שעות אלו, ואני מציע שהפעם נעשה כן.

א. סזור:
אינני רואה כל דחיפות בענין זה, ואני מתנגד לקבלת החלטה של ויתור על 48 שעות, כי לדעתי על חברי הכנסת לעיין היטב בחומר לפני שהם דנים בו, ולשם כך, הרי גם קבענו שיש להניח את החוקים 48 שעות לפני הדיון על שולחן חברי הכנסת.

י. כדר:
לדעתי אפשר להתחיל בדיון ביום ב', כי ועדת החוקה תסיים את עבודתה ביום ד'.

ה ו ח ל ש

ועדת הכנסת מוותרת על הצורך בהנחת החוקים האלה על שולחן חברי הכנסת 48 שעות לפני הדיון.

היו"ר י. הררי:

עלינו לקבוע את סדר-הישיבות השבוע. ישנה הצעה להתחיל את ישיבת הפליאה מחר, יום ד', בשעה 9 ולהמשיך בה עד לשעה מאוחרת יותר מ-2 אה"צ - שעת הנעילה הרגילה ביום ד'. כן עלינו להחליט כמה זמן יוקצב לדיון.

י. בר-יהודה:
ועדת החוקה מחוייבת להביא מחר שני חוקים, אך ייתכן שהיא תביא את השלושה. בשני המקרים יש צורך בזמן שונה לויכוח. אם הועדה תביא רק את חוק יום הבחירות וחוק המעבר, אפשר להסתפק בזמן יותר קצר. אם היא תביא גם את חוק הבחירות - אזי, הזמן הדרוש לויכוח על שלושה החוקים האלה, לא יכנס לזמן המוקצב ביום רביעי. אם יובאו רק שני החוקים - אני סניח שאפשר להסתפק ב-6 שעות.

ג. גיר - סגן היו"ר הכנסת: אינני מתערב בדיון על ששעות שיוקצבו לדיון, אך אני מבקש פאת ועדת הכנסת לא לקבוע ישיבת הפליאה תחיל ב-9 בנקר, משום שהחלטה כזו, תמנע מועדת החוקה לקיים ישיבה נוספת מחר בנקר, ועל-ידי כך גם תדחה סיום עבודתה. עלינו לקבוע שנקיים מחר ישיבות, כשם שעשינו בזמן הדיון על התקציב.

ד. בר-רב-האי:
אני יוצא מתוך הנחה ששלושת החוקים יובאו מחר, ואינני רוצה להתווכח בענין זה עם היו"ר ועדת החוקה. אני תוסך בהצעה שלא להתחיל את ישיבת הפליאה ב-9 בנקר. אך אני באלץ להתנגד להצעתו של חבר הכנסת בר-יהודה, שבמקרה יובאו 3 חוקים, יוקצבו לכל דיון 6 שעות, דהיינו בין 10 ל-12 שעות, ועל-צדו כך להאריך את הדיון בהם עד ליום שני. חוקת הבחירות, שתובא בפני הפליאה נידונה בכל פרטיה בוועדת החוקה ואין צורך להפוך את הפליאה לבמה לויכוח אקדמי על שיטות הבחירות. נדמה לי שאנו יכולים להסתפק בהקצבת 6/5 שעות לכל הדיון.

י. בדר:
 לולא הכנסת, אפשר היה למנוע כל דיון משפטי ולתת חוקף לכל דבר על-ידי תקנה לשעת חרום, בלי דיונים ובלי ויכוחים והיינו יכולים לקבל חוקת בחירות במשך שעות מספר. אולי תחליטו בכנות שלא יהיה שום דיון וכזה יש הגיון, למרות שהדבר אינו יפה מאד. אבל, לאסור שזה יהיה דיון של שעותיים שלוש - זה דבר מאד רציני. אנחנו דרשנו שהפגרא לא תמשך יותר משלושה שבועות וחבר הכנסת בן-יהודה דרש שהפגרא תמשך רק שבועיים. אפשר לדון מחדש על הפגרא, אך אני מציע שתנתן תחילה אפשרות לוועדת החוקה לדון בחוקים. חושבני שיש לקיים דיון על 3 חוקים בפרטים - על שנים מהם אפשר לדון יחד, אך לדעתי דרושות לפחות 10 שעות לשלושה החוקים יחד.

היו"ר י. הררי:
 לאור בקשתו של יו"ר ועדת החוקה, אני מוריד את ההצעה להתחיל את הישיבה ב-9. עלינו להחליט עתה אם אנו מקצינים לדיון 6 או 10 שעות.

י. רוסח:
 הייתי רוצה שבגדיר לעצמנו את סדר-היום הברור עד סוף הקריאה השניה.

היו"ר י. הררי:
 אני סבור שחבר יעמוד לדיון רק חוק יום הבחירות בלי חוק המעבר. לכן, אני מציע שלא נרחיק ראות יותר מדי.

א. רזיאל-נאור:
 ברצוני לוודא לוועדת הכנסת, בנוגע להארכת שעות הישיבה מחר. מחר יש לנו יום זכרון לחללי כבוש יפו והסיעה שלנו פוכרחה להיות בטקס האזכרה בשעה 5. לכן, אין לנו אפשרות להשאיר כאן יותר מאוחר משעה 2.

ה ו ח ל ש

באם הדיון יהיה משותף בכל שלושת החוקים האלה, יוקצבו לדיון 10 שעות. אך באם יהיה דיון נפרד על אחד מן העניינים האלה - יוקצבו לדיון 12 שעות - 6 שעות ו-6 שעות לכל דיון. שלא להאריך את שעות הישיבה ביום ד'.

פ. רוזן - שר המשפטים:
 ברצוני להציע לוועדה שתאפשר לוועדת החוקה להתחיל בדיון בקריאה השניה בחוקים, לפני שהקריאה הראשונה נסתיימה במליאה. חושבני, שאם תהיה הסכמה כללית לדבר - אין כל מניעה שזה ייעשה. אני מבין שגם יו"ר ועדת החוקה יצטרף להצעה.

ט. בן-עמי:
 אני מתנגד להצעה זו.

י. בדר:
 אני מבקש שהצעה זו תתקבל באותה צורה, כשם שנתקבלה הצעה דומה בקשר לדיונים על התקציב בוועדת הכספים.

פ. רוזן - שר המשפטים:
 אני מצטרף לדעתו של חבר הכנסת בדר.

הי"ר ד. בר-רב-האי:
אנו עוברים לסעיף הבא "חברותם של חברי הכנסת
ע. ז' בוטינסקי וה. קוק" ובהתאם להחלטת הועדה,
הוזמנו לכאן אנשי משפט מובהקים.

מכיון שעלי לעבור עתה לוועדת החוץ והבטחון,
הדנה בתקציב הבטחון, אני מציע שחבר הכנסת בר-רב-האי ינהל את הישיבה במקומי,
ותנתן אפשרות לחברי הועדה לענייני חוץ ובטחון לעבור אליה.

הי"ר ד. בר-רב-האי:
לפני שאנו עוברים לסעיף הבא, עלינו להחליט
אם אנו מסכימים לכן, שועדת החוקה תתחיל לדון
בחוק בקריאה שניה, לפני שנסתיימה הקריאה הראשונה.

א. ציזלינג:
אין אנו מחליטים על שעות העבודה של ועדת החוקה
זהו עניינה היא. אנו יכולים רק להחליט שאיננו
מתנגדים לכן, שועדת החוקה, החוק ומשפט תטפל בחוק לפני שנגמר הויכוח בכנסת.

ה ד ח ל ט

אין מניעה מצד ועדת הכנסת, שועדת
החוקה החוק והמשפט, בהסכמה כללית
תתחיל לדון בחוקים אלה בקריאה שניה,
טרם נגמר הדיון בקריאה ראשונה בכנסת.

4. שאלת חברותם של חברי הכנסת ע. ז' בוטינסקי וה. קוק:

הי"ר ד. בר-רב-האי:
עלינו לשמוע היום את חות דעתם של אנשי משפט
מובהקים, בקשר לבעיות של יציאת שני אנשי חרות
אמריקנים. הוזמנו לכאן שר המשפטים, פ. רוזן, והיועץ המשפטי מר ה. כהן.

פ. רוזן:
השאלה, כפי שאני מכין אותה, היא זו:

ב-31.12.48 חתם חבר הכנסת ה. קוק, שאז היה מועמד,

על מכתב בזו הלשון:

1. לכבוד הועדה המרכזית לבחירות לאספה המכוננת.
2. האספה המכוננת של מדינת ישראל -
אני הח"ם הלל קוק שנבחרתי בתור ציר לאסיפת
המכוננת של מדינת ישראל, מותר בזה באופן סופי והחלטי על המנדט שלי והנני
מתפטר מתפקידי כציר לאסיפת המכוננת האמורה.

התאריך, כפי שהזכרתי כבר, היה 31.12.48.

בדיוק אותו המכתב, באותו נוסח, נחתם על-ידי
חבר הכנסת ז' בוטינסקי, בשנתי זה, שכאן אין תאריך, ובנוסף שלפני נסחקו המלים
"הועדה המרכזית לבחירות לאסיפת המכוננת", באופן כזה שהמכתב מכוון רק לאספה
המכוננת של מדינת ישראל. עכשו, אין כל ספק שהאספה המכוננת של מדינת
ישראל זהה עם הכנסת הראשונה - בזה אין הבדל.

המכתבים האלה הוגשו עכשו ליו"ר הכנסת הראשונה
לא על-ידי החברים שחתמו עליהם, אלא על-ידי ד"ר ז' וזחנן בדר. לפני יש כאן
מכתב בשם "סיעת תנועת החרות בכנסת הראשונה" וכו' כתוב: "הנני מתכבד להעביר
לידי כבודו בתור יו"ר המועצה המכוננת, ששמה לפי חוק המעבר הכנסת הראשונה,
את כתב התפטרותו של מר עדי ז' בוטינסקי, אשר בזה חדל להיות חבר הכנסת
הראשונה. יואיל אדוני לאשר לנו ולמר ז' בוטינסקי את קבלת המכתבים האלה."

פ. רוזן:

אין באוסף המכתבים האלה מכתב דומה בנוגע למר קוק; על-כל-פנים, מכתב ההתפטרות הגיע לכאן באיזו שהוא אופן. אינני יכול לברר מי הגיש את המכתב הזה. (ד. בר-רב-האי: חבר הכנסת בדר הגיש אותו.) (ה. קוק: בשבוע שעבר מחיתי על אופן ההגשה והיושב-ראש אמר לי שאין המכתב קיים עד הדיון בו.)

אני, על-כל-פנים, קובע שהמכתבים האלה הגיעו הנה ושני חברי הכנסת ז' בוטינסקי וקוק טוענים שהמכתבים האלה אינם מחייבים אותם.

עתה, עלי לומר, שכידוע נהוג בארץ זו - והיה נהוג כבר מזמן - לגבי כל מיני בחירות - טוניציפליות ולאספת הנבחרים - נדמה לי שגם בבחירות לועידות של מפלגות - שמועמדים חתמו על כתבי התפטרות כאלה. השאלה היא, אם המכתבים האלה הם רק מסמכים פנימיים, אשר מחייבים את אלה שחתמו עליהם כלפי המפלגות שלהם, או הם מחייבים גם את המוסד שאליו החותמים נבחרו. השאלה הזאת, בתור שאלה תאורטית העסיקה אותי כבר מזמן. אינני זוכר הרבה תקדימים בתולדות הישוב, אך תקדים אחד דווקא זכור לי, מכיון שהוא מאד מאד נגע לאינטרס של מפלגה, שאני אז ייצגתי אותה. באספת הנבחרים האחרונה, הרביעית, היתה סיעה בשם "עליה חדשה" - היא היתה אז סיעה בת 18 חבר ובסיעה הזאת היה חבר אחד בשם יוחנן קאופמן. ולא רק שהוא התפטר מהסיעה, אלא הוא עבר לסיעה אחרת - ל"עובד הציוני". אנחנו אז התנגדנו וההתנגדות שלנו לא נתקבלה. אינני יכול לומר עתה בודאות אם היה אז מכתב כזה - אינני יודע זאת בדיוק. אבל לנו, ל"עליה חדשה", היה ברור שאדם זה נבחר בתור חבר "עליה חדשה", בקולות הנוחרים שלנו והוא היה ציר של "עליה חדשה". זה היה ברור לנו. אבל, אספת הנבחרים קבעה אז לענין זה עמדה של "לא אכפת לאספת הנבחרים" - ציף, לאחר שהוא נבחר, רשאי לעשות את אשר הוא רוצה, הוא רשאי לעשות, מה שקוראים האנגלים *To cross the floor* הוא יכול אפילו להצטרף למפלגה אחרת.

בקשתי ממשרד המשפטים לערוך מחקר לגבי תקדימים בארצות אחרות, ומה שאנחנו מצאנו, זהו מקרה אחד שקרה בצרפת, וזה היה בשנת 1879; אז, הוגש ליו"ר הבית מכתב מחוסר תאריך שלא היה לפי כתובת יו"ר הבית ולא היה סלווה מכתב משלוח. היו"ר היה מוכרח לבדוק אם ההתפטרות הזו נשלחה על-ידי הציר, אשר את שמו היא נשאה, יען כי אין יושב-ראש הבית יכולים לקבל התפטרות אלא אם כן, היא מהציר עצמו. התשובה היתה, שההתפטרות הזו לא נשלחה על-ידי החתום. זאת אומרת, הוא חתם על המכתב, אך הוא לא נשלח על ידו, וזה האחרון אף לא הסכים שהמכתב ישלח ליושב-ראש. בתנאים אלה, היושב-ראש לא יכול לקבל את ההתפטרות ואין להעביר אותה לבית. היה עוד מקרה, לפי הפרטיכל של בית-הנבחרים מ-8.111878 ומקרה אחר בשנת 1893 שציר סוציאליסטי של חוף הזהב נתן את התפטרותו למפרע. אלה הם התקדימים היחידים שאני יכול להביא בפניכם.

עלי לומר, שנדמה לי, שהמכתבים האלה, מכתבי ההתפטרות, הם באסדת רק כבחינת סדרים פנימיים בתוך המפלגות. הפרינציפ הוא - ואסנם בקונסטיטוציות אחרות ובחוקים אחרים הוא טוצא לפעמים את בטויו המפורש - שציר שנבחר אינו קשור לשום תוראש של הנוחרים, על אחת כמה וכמה לא להוראות של המפלגות; הוא חפשי לגמרי, הוא צריך לפעול לפי מצפוננו. החוק שלנו אינו יודע על התפטרות אחרת מזו שבאה מהנבחר בעצמו. ויש, לדעתי, לפרש את הסעיף "מהנבחר בעצמו" - מרצונו החפשי והטוב. השאלה, אם בזמן מסוים, הציר שנבחר רצה להתפטר; אם הוא לפני שנתיים הביע איזו דעה, שהוא בתנאים מסוימים מוכן להתפטר, למשל - אם המפלגה דורשת את זה מסנו - אין הדבר קובע. מה שקובע, לפי דעתי, זהו אם הוא רצה להתפטר במקרה מסוים, באותו יום של ההתפטרות. הוא צריך להתפטר מרצונו החפשי והיות וכאן החברים אומרים "היום אינני רוצה להתפטר" - יכול להיות שלפני שנתיים רציתי למסור את ההתראה למפלגה, אבל היום אינני רוצה להתפטר" - לכן, המכתבים האלה אינם קובעים לגבי הכנסת. זה ענין פנימי. המפלגה יכולה לטעון שזה אינו הובן, היא יכולה להטיק מזה מסקנות שונות; היא יכולה - אם היא חושבת שמישהו הפר את המשמעת הסיעתית, המפלגתית - להוציא את אותו אדם מן הסיעה. אבל, הבית, כאשר הוא מקבל התפטרות, צריך לדעת שהאדם שמתפטר, רוצה להתפטר, ולא שמישהו אחר רוצה שהוא יתפטר.

פ. רוזן:

3

לי נדמה - אם כי כמובן הדבר אינו חפשי לגמרי מספק, וזוהי אחת השאלות, שאת האמת לגביה נדע רק כאשר בית-הדין יפסוק בענין זה - אבל לי נדמה, שלפי הכללים הפרלמנטריים הנכונים, ההתפטרות צריכה להיות מרצונו הטוב של הציר. מכתבים אלה, בדרך כלל פועלים כהלכה, מכיון שיש רק מעטים שיתכחשו להם - אבל אם יש כאלה שיתכחשו להם - הם יאמרו באופן ברור - "איננו רוצים להתפטר", ואז הבית אינו יכול להתבסס על מכתבים כאלה.

זאת היא דעתי, וכמובן שאין היא מחייבת את הועדה. לא היתה לי הזדמנות להתווכח עם היועץ המשפטי, אבל אולי זה טוב, כי ייתכן שיש לו דעה אחרת.

ה. כהן:

אני מגיע לאותה מסקנה שהגיע אליה שר המשפטים, אך בדרכים אחרות לגמרי. סכתב ההתפטרות שנחתם על-ידי מר קוק, נושא עליו תאריך 28.12.48. אנו יודעים שבאותו התאריך מר הלל קוק עוד לא היה חבר כנסת או חבר האספה המכוננת, ולכן ברור, על-כל-פנים, שבאותו התאריך הוא לא יכול היה להתפטר - אי-אפשר להתפטר מתפקיד או משרה שעדיין אינם בידו. לכן, ביום זה, שבו נחתמה ההתפטרות הזאת, אי-אפשר לפרש את המכתב כהבטחה להתפטרות או כיפוי-כוח לסייעה או למישהו אחר לששתמש במכתב זה למטרות מסוימות - אבל, אי-אפשר על-כל-פנים, לפרש מכתב כהתפטרות מחייבת באספה המכוננת או בכנסת הראשונה.

אותם הדברים אמורים לגבי מכתב ההתפטרות השני, אשר אינו נושא עליו תאריך, כי עד כמה שאני הבינתי, המכתב נחתם כטרם שתוצאות הבחירות לאספה המכוננת נודעו. אם כן - נשאלת השאלה השנייה: מה היא באמת התוצאה המשפטית של סמך זה, ששני חברי הכנסת האלה חתמו עליו, ואיני חושב שיש לעודד כאן שאלה אם חתמו על מה שחתמו מרצונם הטוב ובדעה צלולה. יש להניח, כטובן מאליו, שהם ידעו על מה הם חותמים ומה הם נותנים בידי סיעתם.

דעתי היא, שהתוצאה המשפטית של מסירת או השלש

מכתבים אלה לידי סיעתם, היא מסירת סין יפוי-כוח לסייעה להודיע בשמם על התפטרותם ליושב-ראש האספה המכוננת או למוסד המוסך האחר, שבזמן מן הזמנים יהיה רשאי לקבל התפטרותם של חברי הכנסת. נשאלת השאלה - אם באמת התוצאה הזאת, המכוננת, הושגה - אם היפוי-כוח הזה הוא טוב וחוקי, ואם הסייעה יכולה היום לבוא אל יושב-ראש הכנסת ולומר "החברים האלה התפטרו מחברותם בכנסת". אם-כן בנידון זה אין ההתפטרות מהחברות בכנסת שונה מהבעת רצון התפטרות מאיזו שהיא משרה או מאיזה שהוא תפקיד אחר. היא אינה שונה מזה בכך, שגם התפטרות זו, כמו כל התפטרות אחרת, טעונה קבלת הסכמה של הצד השני; עד אשר הצד השני אינו מקבל את ההתפטרות - ההתפטרות אינה עוד התפטרות. כמו כל הסכם בין שני צדדים, הרי גם ההסכם הזה זקוק להצעה מצד האחד ולקבלתה על-ידי הצד השני, ואין התפטרות כזאת, גם מטוסד של המשפט הפוסכי, כמו הכנסת, נעשית באופן חד-צדדי זה הדבר הראשון.

הדבר השני הוא - ופה ההתפטרות הזאת - אולי חוץ

מההתפטרות של המשפט הפרטי האזרחי - כל אן התקדימים טראים שההתפטרות הפרלמנטרית טעונה מסירה ליושב-ראש הפרלמנט. כאשר חבר-כנסת מודיע בכתב או בעל-פה שהוא מתפטר - אין די בזה, אלא ההתפטרות הזאת טעונה מסירה לידי יושב-ראש הפרלמנט. לכן, אני מוצא פה בהתפטרות הזאת של שני חברי הכנסת, שני פגמים: הפגם הראשון הוא, שהם לא יכלו להתפטר לפני שלא נבחרו. והפגם השני הוא, שההתפטרות - אף על פי שאולי נעשתה על-ידי מיופה-כוח שלהם, על-ידי מסירת יפוי-כוח כזה לסייעה שלהם - לא נמסרה לתעודתה, טרם שיפוי-כוח זה לא בוטל. במלים אחרות, לפני שהסייעה הספיקה לעשות את מה שהיתה אולי יכולה לעשות בתוקף יפוי-הכח שנמסר לה, הרי שני חברי הכנסת באו וזאת ואמרו: אנו מבטלים את יפוי-הכח הזה ואין מרצוננו להתפטר.

מתוך המכתבים האלה אי-אפשר גם לטעון או להסיק שלא

יכלו לחזור בהם מיפוי-כוח שמסרו לסייעה. תמיד יכלו לבטל אותו. לכן, המסירה הזאת על-ידי יושב-ראש הכנסת, אם בכלל היתה מסירה כזאת - לשאלה זאת איני צריך להכנס - אחרת את המועד, ומכיון שהתפטרות זאת של שני חברי הכנסת, שאולי אי-פעם התכוונו שיעמדו בה מטעמים שונים, הוגשה על-ידי סיעתם, לאחר שהיפוי כח בוטל על-צדם. לכן, לדעתי, ההתפטרות הזאת שהוגשה על-ידי ד"ר בדר לועדה הזאת, אין לה תוקף חוקי.

4

היו"ר ד. בר-רב-האי:

השאלה היא אם שני אנשי המשפט המובהקים ששמענו, מספיקים, או שועדת הכנסת חושבת שיש לשמוע עוד

איזו חוות דעת.

פ. רוזן:

אני מבין שהיושב-ראש לא הזמין שופט, מכיון שלא טן הצטנע שהדבר הזה יגיע למשפט. יכול להיות שמישהו יפנה אל בית-דין לצדק, ולכן לא טוב לשמוע שופט.

שד המשפטים

היו"ר ד. בר-רב-האי:

פרשת השמיעה נסתייסה, ועלינו לדון ולהחליט עתה.

י. בדר:

חושבני שאנו רשאים להעמיד שאלות לאנשי המשפט האלה.

ה. סוק:

אני טוען שהמכתב הזה נמצא אצל חבר-הכנסת בדר והוא העביר אותו לחבר הכנסת הררי. מחיתי בגד העברה זו ואמרו לי שאין הוא קיים עד לדיון. המכתב הזה מעולם לא צריך היה להגיע לכאן.

י. בדר:

אתחיל במספר שאלות לכבוד היועץ המשפטי:

האם ידוע לכבודו, שמכתבו של חבר הכנסת ז' בוטינסקי הגיע ליושב-ראש הכנסת טרם שחבר הכנסת ערי ז' בוטינסקי הודיע משהו על הנושא הזה או איזה שהוא נושא דומה ליושב-ראש הכנסת?

ה. כהן:

לא.

היועץ המשפטי

י. בדר:

האם ידוע ליועץ המשפטי שמחוץ למכתבים אלה שבאמת נחתמו לפני הבחירות לכנסת, חתמו גם חבר הכנסת ז' בוטינסקי וגם חבר הכנסת קוק על יפוי-כוח לסיעה להשתמש במכתבים אלה, ושהיפוי-כוח על-ידם נחתם לאחר שנבחרו.

ה. כהן:

לא ידעתי. אבל הנחתי בדרך כלל בדברי, שיש במכתבים אלה משום יפוי-כוח.

היועץ המשפטי

י. בדר:

האם אדוני אינו חושב שלאור העובדות הנאות:

א. שמכתבו של חבר הכנסת ז' בוטינסקי הוגש ליו"ר הכנסת, טרם שהודיע לו על כוונתו לבטל את המכתב;

ב. שלאחר הבחירות ניתן יפוי-כוח מחדש להשתמש במכתבים / אלה -

האם, לאור העובדות הנ"ל, אין מקום לשנוי דעתו של כבוד היועץ המשפטי.

ה. כהן:

עלי לתקן את מה שאמרתי. אם יו"ר הכנסת קבל את ההתפטרות של טר ז' בוטינסקי על-סמך יפוי-כוח כדין מאת סיעתו, וזאת אומרת לא רק קיבל אותו באופן סכני, אלא גם רשם לפניו, למעשה, את ההתפטרות על סמך התפטרות זו. אז - שום חבר כנסת אינו יכול להגיד "לא רציתי להתפטר". אלו הן שאלות עובדתיות שעליהן איני יכול לחוות דעה, מפני שהעובדות לא היו בפני.

י. בדר:

בנוגע ליפוי-כוח - מכיון שיפוי-כוח שהיה מונח משפטי, הייתי מבקש מאדוני שיבדוק את המסמך הקיים ויחליט לפי דעתו אם הוא "יפוי-כוח" או לאו. (הכוונה לתקנון הסיעה המורשונות).

5

ח.ט.

ה. כהן:
היועץ המשפטי

אני רואה שכאן כתוב: "אם חבר הטיעה לא ירצה או לא יוכל לפעול בהתאם לקרו / התנועה והחלטות הטיעה - יופעל כתב התפטרותו והמנדט שניתן לו יועמד לרשות התנועה". (סעיף י"א).

מבחינה משפטית פורטלית יש בכך שני

דברים:

- א. יפוי-כוח מספיק לסייעת החרות להגיש כתב התפטרות למוסד המוסמך.
  - ב. אישור לספרע של כתב ההתפטרות שנחתם לפני הבחירות, טפני שכולם מודים שיש בידי סיעה כתבי התפטרות שהטיעה יכולה להפעילם.
- נשאר השאלה היחידה, אם באמת ההתפטרות של חבר הכנסת ז' בוטינסקי נתקבלה על-ידי יו"ר הכנסת לפני שהוא ביטל את ההסכם הזה.

י. בדר:

בענין זה נצטרך לשמוע את דברי יו"ר הכנסת.

ה. קוס:

האם יבנה הצהר המשפטי אצו מוכן להסכים אתי, שאם לוקחים מסמך ששמו תקנון טיעה המורשונית לתנועת החרות, אי-אפשר להוציא ממנו סעיף אחד או שניים - וי"א - אלא יש לקחת אותו בשלמותו. התקנון אומר - "שליחותה של הטיעה המורשונית היא להביא בפני המורשון - ועל-ידו בפני צדעת-הקהל - את עקרונותיה של התנועה".

אני סבור שחבר הכנסת בדר יחד עם הרוב בטיעה, מעלו בהחלטות אלו והם היו צריכים להתפטר מתוך נאמנות להחלטות התנועה הזאת. האם העובדה הזאת, שלדעת אחד מחותמי התקנון הזה, בוטלו סעיפים כמעט מ-א עד י"א - האם אין זה מבטל פה את הסעיפים י"א וי"ב? האם כבוד היועץ המשפטי מסכים שאין לקחת סעיף אחד מתוך התקנון, אלא יש לקחת את התקנון כולו?

ה. כהן:
היועץ המשפטי

אני מסכים שיש לקרוא את ההסכם כולו, כחטיבה שלמה. אבל אין זה משנה מאומה, טפני שאפילו אם מד זה או אחר, מישהו מהצדדים חתם התחייבויות אחרות - אין הוא יכול לעשות דין לעצמו. שם שכתב ההתפטרות בידו יכול להפעיל אותו והטיעה, עד כמה שאני יכול להסיק מושג ברור - הטיעה שברשותה השלישו המועמדים את כתבי ההתפטרות, יכולה להפעיל אותם, אם היא חושבת שזה שחתם על כתב ההתפטרות לא נהג כפי שצריך היה לנהוג.

ע. ז' בוטינסקי:

האם ידוע לכבוד היועץ המשפטי שמסרתי בועדה את הדברים הבאים בנוגע לתקנון זה?

א. התקנון הזה נחתם לפני שתנועת החרות הצטרפה לתנועת "הצהר" ויצרה יחד אתה את אחד "הצהר-חרות", שחבר הכנסת בדר הופיע כיו"ר שלו בכנסת. ועל-ידי כך נוצר מצב חדש, כי לבחירות הלכו שתי תנועות לאחד - "הצהר" ו"חרות" ואחר-כך הם התאחדו והיו פילוגים בתנועה המאוחדת. תפקידו של התקנון הזה השתנה בינתיים הוא שונה היום משהיה בזמן החתימה עליו.

ב. לפני יותר מלמשה חדשים, בישיבה של את התנועה אני בטלתי את הסכמתי לתקנון הזה בנימוקים שונים. בין הנימוקים היה הנימוק, שהטיעה לא מילאה את המוטל עליה לפי הסעיפים הראשונים של התקנון, ולכן אני רואה את התקנון הזה כמבוטל. זה היה לפני כשמונה חדשים בערך.

ג. האם ידוע לכב' היועץ המשפטי, שמסרתי הודעה לעתונות, לפני שחבר הכנסת בדר מסר את סכתב ההתפטרות ליו"ר הכנסת, ובה הודעתי שאני עוזב את הטיעה ונשאר בכנסת?

6

ה. כהן:
 היועץ המשפטי
 בנוגע למסמכים ששלחו לנו של תנועת החרות בפנים
 ובחוץ עם ארגונים אחרים - אין לי כל
 ידיעות. אבל, אני מניח שכל חברי הסיעה
 שחתמו על התקנון הזה ידעו היטב על השנויים, אחרי חתימת התקנון, והיו יכולים
 להביא לידי בטול התקנון הזה בצורה משפטית נאותה.

וכאן אני בא לשאלה השנייה. עצם העובדה
 שאחד מחותמי ההסכם הזה מתיימר לבטל את התקנון הזה, מבחינה משפטית, אינה
 ולא כלום, אינה מעלה ואינה סורידה, כי זה הסכם רב-צדדי ובטול ההסכם אינו
 חוקי, אלא אם כל הצדדים מסכימים לכך, או אם בית-המשפט מבטל אותו. כאשר
 חבר הכנסת ז' בוטינסקי ראש שחבריו לסיעה אינם מסחררים אותו מההסכם הזה -
 אף על פי שהוא רצה או התיימר לבטל אותו - היה יכול לפנות לבית-המשפט ולבקש
 ביטול ההסכם. אבל, כל זמן שההסכם הזה לא בוטל בהסכמת כולם או בהסכמת
 בית-המשפט - הריהו בעינינו עומד.

ה. ברנר:
 ברצוני לשאול את שר המשפטים וגם את היועץ
 המשפטי: בדבריהם הם בכלל לא עמדו על
 הפרובלמה שיש לה לדעתי חשיבות, והיא - שיטת הבחירות שלנו. גם התקדימים
 שהובאו מארץ שבאותה תקופה היו שם בחירות אישיות - לא בחירות יחסיות, לא
 לפי רשימות - והאם הדבר הזה, השוני הזה בשיטת הבחירות אינו קובע משהו לגבי
 חוות דעתם של אנשי המשפט?

ה. קומי:
 א. האם שר המשפטים מכיר את המקרה שהיה
 באיטליה, שלפני כמה חדשים הוגשו ע"י
 הסיעה הקומוניסטית לבית-הנבחרים האיטלקי, שני מכתבי התפטרות של שני צירים
 קומוניסטים, ואם כי הם בעצמם, לא רק שלא הכחישו, כי אם לא דרשו את ביטול
 ההתפטרות שלהם, בית-הנבחרים החליט שכאן היה מקרה ברור של לחץ, שנבע מהעובדה
 ששני צירים אלה עזבו את המפלגה הקומוניסטית וביטלו את ההתפטרות מתוך הנחה
 שהיה ענין של לחץ?

ב. האם ידוע לשר המשפטים שבצדפת, שבה
 קיימת אותה שיטה אומללה של בחירות יחסיות, שב-1947, כאשר הייתי שם, פרשו
 86 חברי פרלמנט ממפלגת שונות, מסיעותיהם ויצרו באופן פורמלי את סיעה
 חדשה בשם "הדגוליסטים"? הדבר קרה לאחר בחירות יחסיות ולא עלה על דעת
 איש בפרלמנט הצרפתי לטעון שהדבר הזה אסור?

ג. בדבריו של שר המשפטים הוזכר שסיעה
 דורשת התפטרות של חבר כנסת. אפשר היה לחשוב שהסיעה דורשת זאת מטעמים
 אישיים, כאלו אותם חברי כנסת עשו מעשה בלתי-סוסרי או איזו שהוא מעשה רמייה.
 האם שר המשפטים יכול לענות לי על השאלה הבאה: האם העובדה שהמזב הזה שבו
 אנו דנים היום, הוא התפתחות של שנתיים של חלוקי דעות יסודיים ופוטביים על
 דרכה ומהותה של התנועה - האם הדבר הזה קובע גם את הצד המשפטי של הדבר?

פ. רוזן:
 שר המשפטים
 לגבי דידי, כל הסכסוכים הפנימיים ב"חרות"
 אינם קובעים ואינני חושב שאנחנו יכולים
 להכנס לתולדות הענין הזה. השאלה היחידה
 העומדת בפני הועדה היא, אם החברים התפטרו או לא התפטרו - אם מסירת המכתבים
 האלה משמעותה התפטרות. - אם מטעמים מוצדקים או לא מוצדקים.

ברצוני עוד פעם לסכם את דעתי. החוק
 שלנו קובע שחבר הכנסת רשאי להתפטר והחוק אינו אוסר, שהיות ואנו חיים במשטר
 של בחירות לפי רשימות, בחירות יחסיות, כל אחד חפשי בענין זה לעשות את אשר
 הוא רוצה. אבל, ביום ההתפטרות צריך להיות ברור, שרצונו להתפטר. ואני כמעט
 בטוח שכך גם יפסוק בית-הדין. כל המכתבים האלה הם בבחינת התחייבות להתפטר,
 אבל הם אינם התפטרות. אם מישהו מפר את ההתחייבות - ואסרתי כבר שאיני
 סחווה דעה אם זה הוגן או לא - אין זה ענין של הכנסת. הוא יכול להפר את
 ההתחייבות. אך, לא הייתי מסתמך על הניסוח הפורמלי של היועץ המשפטי, שכאן
 בארץ זו, אפשר לחזור מיפוי-כוח, אלא אם נאסר פהיפך בדיוק ביפוי-כוח, או
 בהסכם, כי אם זה נובע בשבילי, מכל ההווי הפרלמנטרי. איני יכול לקשור את
 עצמי מראש למה שאני אעשה בעוד שנתיים. בשביל הכית עומדת רק השאלה, אם
 החברים רוצים להתפטר ברגע זה או אינם רוצים. ואם התחייבות להתפטר ואינם
 מקיימים את ההתחייבות - זה ענין בינם לבין הסיעה. בעיקר לאחר המקרה שקרה
 לנו, והתחלתי לחשוב על הדבר הזה, באתי כבר מזמן לכלל דעה שכל כתבי
 ההתפטרות האלה יש רק תוקף סוסרי ולא משפטי, כי השאלה תהיה תמיד מה
 רוצה לשנות אותו אדם. ואם תרצו למרד גדול אם תלכו בדרך אחרת.

(7)

פ. רוזן:

התקנון, לפי התפיסה המשפטית, על-כתיפנים,
זהו הסכם בין המיסדים ובין אלה שאחר-כך
מצטרפים. לגבי כל הסכם אני יכול לבוא ולומר שמעוף מסוים אומר אמנם כך,
אך מכיון שאתה פגעת במעוף אחר - אני מבטל אותו.

שמעתי על המקרים של איטליה מפי פרופ. שקי,
אך טרם נדקתי אותם במדה מספקת.

י. גדר:

שאלה לשר המשפטים: עד כמה שאני מבין, התקדים
באספת הנבחרים הוא חשוב - האם גם אז היתה
לשר המשפטים אותה דעה משפטית שיש לו עכשו - שאני מכיר אותה מאד - והאם אין
הבדל בין המקרה ההוא לבין המקרה הזה, כי שם לא היו המסמכים האלה וכאן הם
ישנם?

פ. רוזן:

כפי שאני אומר, נדמה לי שאז לא היו מסמכים,
ובודאי שיש הבדל. אבל הצד השווה שבדבר הוא
שמישהו היה קשור להתחייבות בזמן ההוא, אפילו
התחייבות לבחוריו, כיון שהוא נציג של איזו
מפלגה. אני אז לא חוויתי שום דעה, מפני שלא נהלתי את המוסד וגם אז לא הייתי
בטוח שהחלטת אספת הנבחרים היא הנכונה. אני זוכר שאז אמרתי לחברים ש"קרוסינג
אוף די פלור" זה דבר מאד מקובל באנגליה. תארו לכם שבמפלגה אחת התחייבו כל
החברים להצביע לפי החלטת הסיעה ויש מסמכים כאלה ובמליאה אחד מן החברים
יאביע אחרת - האם אני יכול אחר-כך להביא לכנסת מכתב כזה ולומר "האדם הזה
הפר את התחייבותו ואסור להתחשב בהצבעתו"? לגבי הכנסת, הסדרים הפנימיים האלה
אינם קיימים. במובן, כאן הדבר אינו כל-כך פשוט, שהמכתב הזה מכוון ישר לאספה
המכוננת והטענה של חבר הכנסת בדר שאין זה הסדר פנימי, אלא תעודה המיועדת
לאפסה המכוננת, דהיינו לפסח, אינה משנה את דעתי.

ענין הבחירות היחסיות אינו משנה את דעתי.

ה. כהן:

היועץ המשפטי
לשאלתו של חבר הכנסת ברגר, אם יש להתחשב במצב
המיוחד הקיים אצלנו, שיש בחירות יחסיות - יש
אולי צורך בתיקון החוק, אבל כל זמן שהחוק אינו
כולל כל הוראה מיוחדת על הסדר סיוח של התפטרות דרך הסיעה, ולא באופן אישי
על-ידי כל אחד ואחד מחברי הכנסת - הרי הענין המקובל הכללי הוא, שעל חבר הכנסת
להתפטר בדרך המקובלת בכל הפרלמנטים, ואין הבדל בין בחירות אישיות ובחירות
יחסיות.

פ. אילנית:

שמענו מה לא כתוב בחוק - אך מה כן כתוב בחוק?

פ. רוזן - שר המשפטים:

כתוב בחוק, שבדרך כלל רשאי חבר הכנסת להתפטר.

י. גדר:

בנוגע לפרוצדורה - אני מבקש ששר המשפטים יקרא
את סעיף י' של ההסכם הזה ואחר-כך יאמר לנו שבמקרה
זה, אין זה קיים.

פ. רוזן:

אני נותן את אותה התשובה, גם לאחר שקראתי
את הסעיף.

שר המשפטים

אם הצדדים יהיו קובעים בענין זה סידור כזה
שאנו מבקשים מאת שופט של בית-המשפט העליון לפסוק בענין זה - איני יודא
אם שופט בית-המשפט העליון יסכים לזה - אבל יכולתי לבקש שופט שיפסוק בענין,
אינני יכול כמובן להסכים ל *Jurisdiction of High Court*
אבל צריך להיות מובן שאחרי הברור הזה לא תהיה עוד פניה ל *High Court*

י. גדר:

אני מסכים לזה.

ה. סוקן:
אם שר המשפטים מציע לברר את השאלה כפי שאני רואה אותה - אם חבר הכנסת נדרד ואחרים צריכים להתפטר או אנחנו - אני מוכן. אבל, אם אנחנו צריכים ל"התפטר" מהכנסת - על כך אני מסכים ללכת לשופט.

היו"ר ד. בר-רב-האי:
הבעיה העומדת לפני ועדת הכנסת היא, מה תוקפם של סכמי התפטרות אלה. אם שני הצדדים היו מסכימים להביא את העצין הזה להכרעה - אין זה שייך לנו. אבל, ברגע שאינם מסכימים לכך - עלינו להעביר את השאלה לאפיק של הכנסת ולהמשיך בדיון. שמיעת המומחים נסתיימה. עתה, אני מציע את הסדר הבא: לפנינו עומדות שתי בעיות נפרדות:

1. בקשת סיעת "חרות" לבטל את חברותם של שני החברים האלה בכנסת.
2. להכיר בשני החברים האלה כבסיעה נפרדת.

פ. אילנית:
ענין הסיעה הוא ענין אחר לגמרי.

היו"ר ד. בר-רב-האי:
אני מציע, שבישיבה הבאה שנדון בשאלה זו, נשמע את הטענות המסכמות של חבר הכנסת נדרד ואת דברי ההתנגדות של חברי הכנסת ז'בוטינסקי וקרן. ואחר-כך נדון בשאלה ונקבל החלטה.

ט. בן-עמי:
השאלה היא, באיזו סידה החלטות ועדת הכנסת והחלטות הכנסת כולה הן בדות-תוקף. אני סתכוון לשאלה, אם הכנסת וועדת הכנסת מוסמכת להחליט בשאלות כאלה - אני מטיל ספק בסטכוייותיהן.

היו"ר ד. בר-רב-האי:
על כך תחליט ועדת הכנסת.

פ. אילנית:
יש לי תיקון אחד לדבריך. לפנינו עומדות שתי הצעות:

1. בקשת סיעת חרות לבטל את חברותם של שני חברי הכנסת האלה.
2. להשאיר אותם כחברים.

פנייתם אלינו היתה להשאיר אותם בכנסת. אם אנו מאמתם משהוא ועדת המשנה לתקנון, אשמא דנה בשאלה "מה פירוש סיעה" והחלטתה תחול גם על שני חברי כנסת אלה.

הערת את דברי אלה כדי להבהיר שלפנינו אצטע עומדת שאלה של הכרתם כבסיעה, אלא של השאדותם כחברים בכנסת.

אני מציגה שתי שאלות ליועץ המשפטי:

בחוק כתוב "חבר כנסת רשאי להתפטר", אבל לא כתוב סתי. הוזה אומר שהחוק אינו מחייב התפטרות במהלך עבודתה של הכנסת, אלא מאפשר גם התפטרות בראשיתה, למפרע.

האם בחוק כתוב שההתפטרות צריכה להיות מוגשת

ליושב-ראש הכנסת?

לא!

ה. כהן:
היועץ המשפטי

י. ברר:
יש לי הצעה פרוצדוראלית כתוספת להצעתך.
מכיון שהיו חילוקי דעות מסוימים בין
שני המועמדים - אני מציע שטרם שנחליט ונדון לפי הצעתך - שהיא טאד מסודרת -
נשמע עוד מומחה אחד. אני מציע את ד"ר אקסו, פרופסור למדעי המדינה.

ה. קום:
במשך חדש וחצי דנים כבר על שאלה זו,
ובינתיים מונעים מאתנו, על-ידי הפרוצדורה
בועדת הכנסת, מלמלא את תפקידנו. ואין לנו אפשרות להשתתף בוויכוחים השופים.
לא יכולנו להשתתף בוויכוח על התקציב. כעת, יעמוד חוק הבחירות לדיון, ולפי
החלטת ועדת הכנסת יהיה זה דיון סיעתי. אני מבקש החלטה אחת, ללא תקדים,
וללא קביעת דעה, שועדת הכנסת תאפשר לנו להשתתף בוויכוח.

הישיבה ננעלה בשעה 10.50
=====